

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

B. 110035

TAGAJÁNLÁSOK

1947-BEN

KÉZIRATUL

BUDAPEST

1 9 4 7

B110035

Felelős kiadó: Dr. Voinovich Géza.

Sylvester Rt., B.-pest, XIV., Hermina-út 51. Felelős kiadó: Schlitt H.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Az első osztály A) alosztályának egyik üresedésben levő *rendes* tagsági helyére ajánljuk **BÁRCZI GÉZA** levelező tagot, a debreceni tudományegyetemen a magyar és az összehasonlító finnugor nyelvészet ny. r. tanárát.

Bárczi Géza 1939-ben lett Akadémiánk levelező tagjává. Azóta kifejtett lankadatlan és rendkívül értékes munkásságával fölös mértékben megfelelt a beválasztásához fűzött várakozásnak, ami egyébként azok számára, akik közelebbről ismerték őt, egész természetes volt.

Helyesírásunk francia eredetű vagy francia eredetűnek tartott mozzanataira vonatkozó termékeny vizsgálódásait folytatják: „Az Árpád-kori magyar hangjelölés *c*, *ch* és *sch* jeleihez“: 1942. (Melich-Emlék); „Francia hangjelölési hatás a jésített hangok Árpád-kori jeleiben“: 1942. (MNy. XXXVIII, 16); „Az 1113. évi zabori oklevél *o* jelöléséhez“: 1943. (MNy. XXXIX, 337). A magyar helyesírás kezdeti problematikájának tisztázásához járult hozzá a tőle megszokott széleskörű tájékozottsággal, éleselméjűséggel és józansággal készült „A tihanyi alapítólevél hangjelölése“ című dolgozata: 1944. (MNy. XL, 313). — Csak éppen megemlítjük, hogy ebben az időben több hangtörténeti, alaktani és etimológiai közleménye jelent meg (MNy. XXXV—XLVIII., NyK. L.). Újabb tanulmányokkal tért vissza korábbi tárgyához: a középkori vallon—magyar érintkezésekhez (Századok LXXI, 399). — „A magyarság őstörténete“ című gyűjtélkes kiadványról közzétett hozdemlegesen segíti elő a honfoglalás előtti magyarság körül bonyolódó történeti, nyelvészeti stb. kérdések megoldását.

1941-ben jelent meg Bárczinak eddig fő műve: a *Magyar Szófejtő Szótár*. Ezt az általánosan ismert és nagyon értékelte alkotást méltatnunk — biztosan hisszük — feles-

leges, annál is inkább, mivel bőven megtettük, amikor mint az 1941—1943. évkör nyelvészeti terméséből tudományos jelentőségénél fogva kiemelkedő munkát az 1944—1945. évben az I. osztály köréből kiírt és el is nyert jutalomra ajánlottuk.

Bárczit az érdeklődés ritka széleskörűsége, a tehetségnek különféle irányokban egyenlően alkalmazkodó rugalmassága és a vállalt feladatok végrehajtásában soha ki nem hagyó szívósság jellemzi. Ez mutatkozott meg akkor is, amikor 1941 szeptemberétől a debreceni egyetem magyar nyelvészeti tanáraként oly helyzetbe került, amely indítékokat és lehetőségeket teremtett neki arra, hogy páratlan munkakészségét részben a magyar nyelvjárastanulmányoknak szentelje. Jelentős szerepe van abban, hogy 1941 vége óta egyetemközi szervezkedés következtében egységes munkaterv, közös előírások szerint való sikeres összeműködés viszi előbbre nyelvtudományunknak ezt a soká meglehetősen mostohán kezelt ágát. Sőt a szervezkedésben egyesült szakemberek bizalmából ő áll azoknak a munkálatoknak az élén, amelyek gyümöleséül az elsőnek kitűzött cél: a magyar nyelvészeti, de több más szempontból is olyannyira fontos magyar nyelvatlasz megvalósulását várhatjuk. Bárczi, mint minden vállalkozását, a magyar nyelvatlasz dolgát is lelkes nekilendüléssel, fáradságot nem kímélő, nehézségek elől meg nem hátráló kitartással intézi. E munkára való hivatottságát bizonyítja *A Magyar Nyelvatlasz előkészítése* című közleménye: 1944. (A Magyarorságtudományi Intézet Évkönyve I.). — Ehhez a munkaköréhez kapcsolódik két, igen érdekes és újszerű felfogásból fakadt dolgozata: *A városi népnyelv kérdéséhez*: 1944. és *Jegyzetek a budapesti népnyelvről*: 1943. (a tőle meg Szabó T. Attilától szerkesztett Magyar Népnyelv III., illetőleg IV. kötetében). — Mind a magyar nyelvtörténet, mind a magyar nyelvjárásismeret szempontjából jelentős gyarapodást hoznak újabb, még sajtó alatt levő tanulmányai a történeti nyelvjárás kutatásra, illetőleg a régi magyar nyelvjárásokra vonatkozólag.

A kitűnő tudós és pedagógus párosulásának tanúságtétele „A nyelvtörténet felhasználása az élő nyelvek tanításában“ (A Katolikus Tanügyi Főigazgatóság 1940—1941. Évkönyve).

Meg vagyunk győződve, hogy ha Akadémiánk Bárczi Gézárt rendes tagságával tünteti ki, nemesak az ő eddigi tevékenységéhez nagyon is illendő utólagos elismerését nyil-

vánítja így, hanem jogosan adja meg neki ezt a díszet ezután következő teljesítményeinek biztos reményében.

Pais Dezső ig. és r. t.
Németh Gyula ig. és r. t.
Zsirai Miklós r. t.
Kniezsa István l. t.
Ligeti Lajos l. t.

Az I. osztály A) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk **ECKHARDT SÁNDOR**-t.

Levelező taggá 1942-ben választottuk meg. Addig hat önálló kötete s igen sok, kisebb-nagyobb tanulmánya látott napvilágot, magyar, francia és olasz nyelvű folyóiratokban és szemlékben. Már tagválasztása esztendejében s azután, kivált 1943-ban, tudós vitalitásnak mondható munkavággyal dolgozott tovább mindazon szakokban és tárgykörökben, melyekre érdeklődése addig is kiterjedt. Három újabb kötet s itt most fel sem sorolható sok kisebb közlemény díszesíti akadémiai tagsága eddigi rövid szakaszát. S ha házával és könyvtárával együtt jegyzetei és egy kész művének kézírata az ostrom alatt el nem pusztulnak, ma még több joggal tehetnök meg ajánlásunkat. De elég arra még idejében megjelentetett újabb munkáinak rövid méltatása is.

Legnagyobb súlyú köztük *Az ismeretlen Balassi Bálint* c. könyve (1943), melyet a szakkörök annakidején nagy meglepetéssel fogadtak, minthogy ugyanó e nagy költőnk-ről csak két évvel azelőtt adott ki egy kitűnő, minden eddigi feldolgozásnál velősebb monográfiát. Annak írása közben ugyanis új nyomokra bukkant, melyeket akkor nem követhetett végig s adatokra, melyeket népszerűbbnek szánt akkori művébe nem illeszthetett be. Monográfiájának közrebocsátása után azonban hozzálátott a kutatáshoz, levéltárakban búvárkodott tovább s nem sejtett új adatokat sikerült felszínre hoznia, melyek a költő életének, műveltségének, költészetének főbb mozzanatát tisztábban megvilágítják, vagy érthetőbbé teszik. Nemesak Balassi maga, hanem környezete, ismerősei, szerelmei (kivált Losonczy Anna) valódibb színben állnak, s a költő életstílusa a maga igazán egyéni és korszerű különlegességében támad fel most már előttünk. — Szépszámú részletközle-

mény rajzik Eckhardtnak e központi műve körül, melyben azok adatait részben bele is dolgozta. Vagy egyenest a költőre vonatkoznak azok (verseinek már akkor szerelmes levelekben idézgetésére, nyelvére és írására), vagy — legalább közvetve — személyével kapcsolatosak (mint a Rimay Jánosnak, Thurzó Ferenének egy-egy leveléről, vagy Balassi verselő kortársairól s a század egy nevezetes, nagy műveltségű uráról, Batthyány Boldizsárról szóló cikkek). Mindezek az Irodalomtörténeti közlemények, a M. Nyelv, az Egyet. Philol. Közöny s a Magyarságtudomány 1942., de leginkább 1943-i évfolyamaiban jelentek meg, egyéb, itt nem említendőekkel együtt.

A Balassi-adatok után kutatva, több más, becses anyagot is talált különböző levéltárakban. Efféle fürkészéseinek egyik legkedvesebb gyümölcse lett a két Telegdy-testvér levelezését közzétevő másik, önálló kötete, a *Két vitéz nemes úr, Telegdy Pál és János levelezése a XVI. század végéről* c. (1943). E kötet nemcsak a két levéllíró, különösen Pál egyéniségéért és stílusáért érdemel figyelmet, hanem kor-, művelődés-, nyelv- és irodalomtörténeti, sőt néprajzi adalékai miatt is. Becses adatokkal szolgál többek közt Losonczy Anna, s a verses levélrészlete miatt nevezetessé vált Telegdy Kata jellemképéhez. Levéltári „Kalászatai“ még: egy-egy levélbeli, vagy jegyzőkönyvi adalék az Antikrisztuslegenda XVI. századi, katolikus változatához (Kat. Szemle 1943), meg a varázslás történetéhez (Magyarságtud. 1942). Erdélyben is kutatván, Mindszenti Gábor Naplójának elveszett, eredeti kéziratát hiába kereste ugyan, de legalább megjelölhette a nyomokat, melyeken haladva, az még talán előkeríthető (EPHK. 1943).

Harmadik önálló kötetében (*De Sicambria à Sans-Souci*, Paris, 1943) a magyar és a francia tudós világot egyaránt érdeklő tanulmányait tette közzé francia nyelven. Közülök inkább bennünket érdekelnek a Sicambriáról. Gosztonyi János párizsi tartózkodásáról, a Contrat Social hazánkbeli haladásáról, magyaroknak ó-francia chanson de geste-ekben szerepeltetéséről stb. szövegek; inkább a franciaírást a Ronsardról, La Bruyère egy ismeretlen művéről írottak s még több más. A chanson de Roland-ról egyébként 1942—1943-ban magyar nyelven is több cikke jelent meg (EPhK).

Könyvismertetései s egyéb aprólék-munkái tanúsítják, hogy más régi tárgykörei (hún krónika, őshaza kérdése) iránt most sem lankadt el figyelme.

Szerény méltatásunkat tisztelettel ajánljuk tagtársaink szíves figyelmébe.

Horváth János r. t.
Pais Dezső ig. és r. t.
Brisits Frigyes l. t.
Alszeghy Zsolt l. t.

LIGETI LAJOS-t, a budapesti tudományegyetemen a keleti népek történetének nyilv. r. tanárát, az I. osztály A) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk.

Ligeti Lajost 1936-ban választotta taggá Akadémiánk. Az akkor benyújtott ajánlás elmondja, hogy Ligeti Lajos, aki a Magyarországon eddig rendszeresen nem művelt belső- és keletázsiai filológia szakértője, a magyar érdekű keletkutatást egészen rendkívüli módon gazdagította munkásságával, melyet kiváló tudással, kritikával és szorgalommal végez.

Tudományos munkásságából ez alkalommal ki kell emelnünk a magyar nyelv régi török jövevényszavairól szóló tanulmányait, melyekből lassanként az egész fontos kérdésnek egy új, alaposabb rajza bontakozik ki. Levelező tagsági székfoglalójában azt fejtegette, hogy a régi felfogásban, mely szerint e jövevényszók bolgár eredetűek, erős túlzás van. Sok kisebb cikkben tárgyalt részletkérdéseket, melyekben különösen egyes szavak belsőázsiai vonatkozásaihoz és művelődéstörténeti hátteréhez szolgáltat adalékokat.

E kérdések tárgyalása átvezette Ligeti Lajost a magyar őstörténet művelésére is. Ennek eredménye „A magyarság őstörténete“ c. mű (1943), melyet az Egyetemi Magyarságtudományi Intézet megbízásából szerkesztett.

Az ismeretlen Belső-Ázsia c. könyve (1940), mely első sorban a nagyközönség számára íródott, tudományos tekintetben is jelentős. Itt említjük meg *Afgán földön* c. kitűnő útleírását (1938).

Kutatásokat végzett bizonyos belsőázsiai nyelvek és ezekhez kapcsolódó problémák területén is. Idevonatkozó dolgozatait Akadémiánk ülésein mutatta be. Fontosságukról általában fogalmat alkothatunk magunknak *A kínai átírtas barbár nyelvű glosszák kérdése* c. cikkéből (Nyelvtud. Közl. LI. 1.). Igen nevezetes a török hosszú magánhang-

zokról írt dolgozata is (MNY. 1938; *Journal Asiatique*, 1938; *Türkiyat Mecmuasi*, 1942).

A nemzetközi ázsiakutatás egyik jelentős kézikönyve lesz *Catalogue du Kanjur imprimé* c. műve, melynek I. kötete Budapesten, 1944-ben jelent meg.

Csak vázlatosan ismertethettük Ligeti Lajos munkásságát, nem említhettük meg sok jeles cikkét és nem beszélhettünk kiváló tanári, szerkesztői és tudományszervező működéséről.

Nagy nyereségünk, hogy Akadémiánk keretében dolgozik s bőven rászolgált, hogy rendes tagjaink közt foglaljon helyet.

Fokos Dávid l. t.
Kniezsa István l. t.
Moravcsik Gyula r. t.
Tamás Lajos l. t.

Németh Gyula ig. és r. t.
Pais Dezső ig. és r. t.
Bárczi Géza l. t.
Zsirai Miklós r. t.
Beke Ödön l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

ALSZEGHY ZSOLT levelező tagot, a Pázmány Péter Tudományegyetemen a magyar irodalom ny. r. tanárát, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnökét az I. osztály B) alosztályába tisztelettel *rendes* tagnak ajánljuk.

Akadémiánk 1933-ban választotta meg levelező tagjává. Az azóta elmúlt tizennégy esztendő alatt kifejtett sokirányú, gazdag és értékes eredményű munkásságával méltóképpen igazolta Akadémiánknak kiváló tagtársunk tudományos működését, megtisztelő bizalmát.

Alszeghy Zsolt munkássága felöleli irodalmunk egész területét. Ihletett tudományszeretete, egyetememes tárgyismerete, tisztult módszertani elvei, határozott és emelkedett irodalom-szemlélete, finom akribiája és ízlése széles arányokban bontakoztatják ki az irodalom eszményeit mindig alázattal szolgáló tudós készültségét és kegyeletét.

A részletmunkák filológiai gondosságában, tisztázásában éppen olyan megbízható és pontos, mint amilyen művészi az érzékelése az esszéiben, és nyugodt, biztos értékítéletű és pompás ökonomiájú a rendszerezésben. *Vargha*

Gyuláról (Irodalomtörténet 1935.), *Pázmány Péterről, az íróról* (1938.), *Vörösmartyról* (Irodalomt. 1946.) írt esszéi éppen olyan mély pillantású és gazdag kultúrájú alkotások, mint amilyen szilárd talajon nyugvó felépítések *A XVII. sz. magyar irodalma* (1935.), *Szent István a magyar egyházi énekekben* (1938.), *A Könyv és olvasója a XVIII. században* (Magyar Művelődéstörténet IV. k.) *Pintér Jenő, az irodalomtörténetíró* (Tanáregyesületi Közlöny 1941.), *Nemzetietlen-e irodalmunk ú. n. nemzetietlen kora* (Irodalomtört. 1942.), *A felvilágosodás és a magyar protestantizmus* (u. o. 1945.) c. tanulmány-remekjei és hasznos gyakorlatiasságú gyűjteményes összefoglalása: *A magyar irodalom kincsesháza* (1941.). E műveiben nyilvánvaló tekintettel van a szellemtudományi módszer eredményeire, de óvatos és fegyelmezett magatartással védekezik ezek egyoldalúságai és túlzásai ellen s hangsúlyozza ki velük szemben a tények első igazságát.

Legsajátosabb tárgyköre a kutató munka, a források feltárása. Amit e téren éles tekintete és rendkívüli tudása megállapított, az a magyar irodalom tudományának időálló értéke marad mindenkor. Nagyszámú, ilyenmű eredményei közül hadd álljanak itt csak a következők: *Ismeretlen magyar dráma a XVII. sz. elejéről* (EPHK. 1935.); *Gesztli László éneke* (Irodalomtört. 1935.); *Egy barokk iskoladráma kora* (M. Színpad 1936.); *Egy Gyöngyösi-tanítvány* (Irodalomtört. 1940.); *Egy Habsburg-párti magyar eposz* (u. o. 1940.); *A jó vitézeknek tüköre* (u. o. 1941.); *A magyar nyelvű jezsuita drámák forrásai* (u. o. 1942.); *Írt-e verset Tokody Márton?* (u. o. 1942.); *Verses mese a XVIII. századból* (u. o. 1942.); *A kantai minorita drámák forrásai* (u. o. 1942.); *Faludi Nemes Emberének magyar rokonai* (u. o. 1943.); *A trencsényi m. iskoladrámák forrásai* (u. o. 1943.); *Adalékok a magyar regény előzményeihez* (u. o. 1944.); *A Judit-dráma problémája* (u. o. 1944.).

Akadémiai működéséből kiemelendőnek tartjuk felolvasásait: *Herczeg Ferenc pályája* (1940.); *A magyar XVIII. század* (1945.); *Bessenyei György. Részlet a XVIII. sz. magyar irodalmából* (1947.). Ezekhez csatlakoznak a Weiss Fülöp-jutalom ügyében készített jelentései 1936-ban *Kosztolányi Dezsőről* és 1941-ben *Babits Mihályról*. Valamennyi magán hordozza Alszeghy Zsolt jellemző vonásait: az anyag-elrendezés tisztaságát, a tárgyismeret oiztosságát, az alakítás elmélyedő gondosságát és a stílusnak a logika világosságában ragyogó fényét.

Kéziratban kész művei: 1. *A XVIII. század irodalma*, 2. *Vörösmarty Mihály költészete*, 3. *Líránk a kiegyezés után*. — Vajha ezek is minél előbb, nyilvánosságot látnának! A már eddig is ismertetett részletek a mellett tanúskodnak, hogy Alszeghy Zsolt egészen új szempontokkal és anyaggal bővíti ki és mintázza meg irodalmunk e korszakait.

Mint egyetemi tanár és az Irodalomtörténeti Társaság elnöke, Alszeghy Zsolt gyakorlatban építi tovább az irodalomtudományt a kultuszát, amelynek írásaiban egyik legnagyobb érdemű és értékű alapvetője.

Mindenképen méltó arra, hogy az Akadémia rendes tagjai között foglaljon helyet.

Horváth János r. t.
Pais Dezső ig. és r. t.
Eckhardt Sándor ig. és r. t.
Brisits Frigyes l. t.

Az I. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak ajánlom **RÉDEY TIVADAR** l. tagot.

Munkássága levelező taggá választása óta sem apadt meg. Hű maradt régi munkatéréhez, az irodalmi tanulmányhoz; ebben érvényre jut széleskörű műveltsége, ízlése, stílusművészete. Hű maradt példaképeihez is, Péterfyhez, kinek emlékét újabban is felújította, Riedl Frigyesével együtt. Tanulmányokká mélyülő könyvismertetéseket írt Babits Mihály *Jónás könyvéről* és hátrahagyott verseiről, Juhász Gyuláról; a régibb írók közül Szemere Pál, Csiky Gergely emlékét elevenítette föl. Állandó tárgya érdeklődésének a drámai irodalom és a színház. Többször foglalta össze egy-egy jelentőseiben, néha több évét, a Greguss-jutalom évtételeiben; ezek legfőbb forrásai lesznek korunk színi-irodalma kritikai megírásának. A magyar színjátszás történetéhez nyújt becses adalékot Paulay Ede működésének ismertetésével, felmutatta Kolozsvár helyét színházi kultúránkban; megrajzolta Budapest színházi életét a múlt század második felében. Ő az utóbbi években egyetlen színbirálónk, aki többször alaposan fejtegeti

egy-egy kiválóbb színészek játékát, a szerep felfogását. Egész kötetben rajzolta Odry Árpád művészetét, tanulmányokban Aczél Ilona, Pethes, Kürti József művészi egyéniségét és eredményeit. Külön elemezte a versmondás művészetét, melyet színészeink újabban elhanyagolnak, ami a prózai beszéd ellaposodását is maga után vonja. — Sokszor igyekezett határt vonni a színház és a mozi közt. — Mint könyvtári szakember is lelkiismeretesen munkálkodott.

Munkáit élvezetesebbé teszi írásművészete. Újabban ritkán látni tőle költeményt, de munkáin mindig megérik a költő emelkedett gondolkodása; halk érzelmi kíséretök van, nyelve finom, árnyaló, képekben gazdag.

Rédeynek méltán volna helye a rendes tagok közt.

Voinovich Géza t. t.

Az első osztály B) alosztályának egyik üresedésben levő *rendes* tagsági helyére ajánljuk **TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF** levelező és igazgatótanácsi tagot, a Pázmány Péter-Tudományegyetem ny. r. tanárát.

Turóczi-Trostler Józsefet Akadémiánk 1945. május 30-án választotta levelező tagjává. Kétévi levelezőtagnak után nem szokás valakit rendes tagnak ajánlani. Azonban ajánlottunk 1911 óta olyan méretű és színvonalú tudományos tevékenységet fejtett ki, hogy azzal már két esztendővel ezelőtt is kétségbevonhatatlanul bőségesen kielégítette azokat a kívánalmakat, amelyek egy rendes taggal szemben támaszthatók. Ez bátorít bennünket arra, hogy az adminisztratív tagsági sorrendben előtte álló, de életkorban és működési időtartamban utána következő igen érdemes tagtársaink időleges átugrásával Turóczi-Trostler rendes taggá való előléptetését javasoljuk a tekintetes Osztálynak és összes Akadémiának.

A jelen ajánlás szűkre szabott terjedelme mellett nincs módunk még főbb vonásaiban sem ismertetni és méltatni Turóczi-Trostler munkásságát és tudós egyéniségét. Ezért megelégszünk azzal hogy a székfoglalója alkalmával tartott osztályelnöki köszöntő néhány pontjára hivatkozzunk.

Megvan benne az igazi filológusnak alapjellemtvonása, hogy a teljes lélekhez törekszik hozzáférni, és nem tetsző-

legesen szételemezett lelki működések logikai lajstromozása a célja. Tájékozottságának széleskörűsége adja meg neki az anyagot, hogy az egyének, az egyes művek mellett elejétől fogva eredményes érdeklődéssel forduljon az együttesek felé. A szellem, a fogalmak, az eszmék, az érzelmek, a műformák vagy műfajok, a stílusok, az ízlések változásfolyamatainak és összefüggéseinek, a műalkotások tárgyi és anyagi kapcsolataik felderítését egész pályáján át legelsőrendű feladatának tekintette. De ezen a téren sem a logikai fogalmasítás, rendszerbe merevítés könnyebb végén fogta meg a dolgot, hanem a tehetségének, hajlandóságának költői összetevőiben gyökerező konkretizmus talaján mozog.

Ezek a sajátosságai tükröződnek a múlt 1946. évben közzétett „Realizmus és irodalomtörténet“ című füzetében (25 lap), amelybe egy készülő irodalomtudományi enciklopédiának szánt hét kis tanulmányát foglalta bele. Ezek: 1. Aforizma. 2. Anekdóta. 3. Az irodalmi ballada. 4. Barokk irodalom. 5. Andersen. 6. Balassi Bálint. 7. Faust.

Az összehasonlító irodalomtörténet mind a magyar, mind a német oldalról, a tárgykapcsolatokat vagy tárgyvonatkozásokat felderítő megállapítások egész sorát közzé teszi. Kezdeményező jelentőségük van azon kutatásainak, amelyek azt mutatják ki, hogy magyar tárgyak, magyar anyag, a magyarságra vonatkozó ismeretek, fogalmak hogyan hatolnak be a német irodalomba és szellemiségbe.

Az utóbbi időben visszatérően és erősen foglalkoztatja az a kérdés, hogy különféle külső irodalmi és szellemi hatások eredőjeként miként fejlődnek és valósulnak meg a magyar irodalomnak és szellemnek azok a vonásai, amelyeket ő európaizálódásnak nevez. Így „A magyar regény európaizálódásához“ címen Kosztolányi „Édes Anná“-ját jelöli meg lényeges lépésnek azon az úton, amelynek végső célja a magyar próza európaizálódása (1926.).

„A magyar szellem európaizálódásának első formái“ című dolgozatából ezt a felfogására jellemző megjegyzést emelhetjük ki: „A szellemi recepció s a recepciótól elválaszthatatlan teremtő fejlődés folytonosságának legfontosabb feltétele a mindenkor Nyugat-Európa s a mindenkor Magyarország elemi rokonsága.“ A teremtő fejlődés mozzanatát máskor is határozottan előtérbe állítja, amikor megítéli, hogy a magyarság szellemi együttese miképpen fogadja el az idegen befolyásokat. — „A magyar irodalom

európaizálódása“ címen tesz közzé egy részt „A magyar irodalom európai funkciója“ című akadémiai székfoglalójából (35 lap). Onnan indul ki, hogy minden európai irodalomnak megvan a maga történeti funkciója, amellyel résztvesz a földrész irodalmának közös életében, s a „peremnépek“-nek előbb maguknak kell európaiakká válniok, hogy irodalmuk is európaivá válhassék. Hogy a magyarságnak minden más európai népnél nehezebb körülményekkel megküzdeni kénytelen európaizálódása milyen folyamatban megy végbe, őt, nemcsak rendkívül tanulságos és gondolatébresztő, de szerfölött érdekfeszítő fejezetben adja elő. Ezek: 1. A magyar szellem európaizálódása. 2. Az elvilágiasodás problémája. 3. Európai és magyar terminológia. 4. Irodalmi biztonságerzet. A magyar irodalom belső felfedezése. 5. A magyar irodalom belép Európába.

Legelső munkálatai között 1911-ben a Nyelvőrben Ady-nak a nyelvújításról való konzervatív véleményét ismerteti. Egyik legszebb, a magyar nyelv történetének nagyon jelentős mozzanatát új megvilágításban feltűntető műve 1933-ból: „A magyar nyelv felfedezése“, ami az európai és magyar humanizmus kapcsolataira viszi vissza nyelvünknek belső és külső méltánylását, illetőleg igénybevetését. — Tudományos törekvéseinek ebben az irányvonalában kelt legújabb — már a folyó esztendőben — megjelent műve: „Idegen szavak zsebszótára“ (260 lap). Egy ilyen természetű munka kibocsátására előszava szerint legelső sorban az készítette, hogy ezzel is hozzájáruljon ahhoz az egyetemes fogalomtisztázáshoz, amelynek következetes végrehajtása ma — húsunkba vágó igazság — történeti szükség-szerűség. Az ilyen nemű idegen és magyar előmunkálatokban való alapos tájékozottság, a kiterjedt és mélyreható anyagismeret, a természettől finom és tudatos iskolázottsággal fejlesztett érzék, valamint az őt általában jellemző ítélőképesség: mindez igen szerencsésen játszik közre abban, hogy csakugyan teljes mértékben kielégítse a ma élő, egyetemes érdeklődésű „művelt“ ember időszerű nyelvi szükségleteit, amikor egyszersmind állandóan a legkomolyabb tudományos színvonalon mozog.

Befejezésül még csak arra hívjuk fel a figyelmet, hogy aki az utóbbi nehéz esztendőkből tudományosan úgy működött, mint ajánlottunk, annak tevékenysége, magatartása meggyőződésünk szerint a továbbiakban is Akadémiánknak javára és tisztességére fog válni.

Eckhardt Sándor ig. és l. t. **Pais Dezső** ig. és r. t.

Alszeghy Zsolt l. t.

Németh Gyula ig. és r. t.

A II. OSZTALYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

Tisztelettel ajánljuk az Akadémia II. osztályába *külső* tagnak **dr. RÉVÉSZ GÉZÁ**-t, az amszterdami egyetemen a lélektan tanárát, a kísérleti lélektannak nemzetközileg elismert kiváló művelőjét.

Révész kutató munkája a lélektannak majdnem minden területére kiterjed s mindenütt új, értékes felismerésekkel gazdagította tudományát.

Első nagyobb munkájában, a *Grundlegung der Tonpsychologie*-ban (1912) adja közre a hangmagasság és minőség megkülönböztetésére vonatkozó alapvető felismerését, amely „kétkomponens-teória“ révén ma általánosan elfogadott tanítása a hanglélektannak. Rendkívül eredményesek Révész zenelelektani kutatásai. Módszert dolgozott ki a zenei diszpozíció kísérleti megállapítására, foglalkozott a zenei nevelés és a zenei tehetség kérdésével, egy monográfiában megrajzolta egy csodagyermek zenei fejlődését, egy másikban (D. Katz-cal együtt) egy siket felnőtt zenei fejlődését vizsgálta. Zenelelektani kutatásainak összefoglalása és mintegy megkoronázása az *Einführung in die Musikpsychologie* (1946) c. műve; ennek egyik fejezete a zene eredetéről ad új lélektani magyarázatot.

Nem kevésbé eredményesek Révésznek a térproblémával kapcsolatos kutatásai. Itt egy addig a lélektanban elhanyagolt kérdés-komplexumot visz előbbre nagy lépéssel. Vizsgálja a haptikus térszemléletet és formafelfogást, a pusztán a tapintás érzékére támaszkodó esztetikai élmény és művészi alkotás jelenségeit s tisztázza az optika és haptika viszonyát. Ezirányú vizsgálatainak összefoglalása a *Formenwelt des Tastsinnes* (1938) c. kétkötetes műve.

Nyelvlélektani fő műve az 1946-ban megjelent *Ursprung und Vorgeschichte der Sprache*. E mű fő érdeme a genetikus és szisztematikus szempontok összeegyeztetése egy szigorú logikával felépített elméletben. A „kontaktus-teória“ Révésznek a beszéd keletkezéséről vallott felfogása, a nyelvnek lélektanilag és nyelvtörténetileg megalapozott előtörténete s felismerései a gyermeklélektanban és állatlélektanban is hasznosíthatók.

Révész egyéb munkaterületei: a fejlődés-lélektan, a differenciális lélektan és a társadalmi lélektan; e téren kiemelkedő dolgozata: *Das Schöpferisch-Persönliche und*

das Kollektive (1938). Foglalkozik az orvosi pszichológia kérdéseivel is, így főleg a vakok lélektanával. Az alkalmazott lélektan egyéb ágai közül *pedagógiai, pszichotechnikai és kriminálpszichológiai* dolgozatai tanúskodnak kurtató munkája sokoldalúságáról.

Révész szervezte Európa egyik legjelentősebb lélektani laboratóriumát. Ennek sokfelé ágazó munkásságát az „Acta Psychologica”-ban ismertette 1941-ben, az intézet alapításának 10. évfordulója alkalmából. A pszichológusképzésnek általa megszervezett és a holland egyetemeken máris bevezetett rendjét a *Bedeutung der Psychologie* (1946) c. könyve ismerteti.

Révész Géza a maga tudományának reprezentatív művelői közé tartozik. Megválasztásával az Akadémia egy valóban nagyvonalú, tudományos egyéniséget fog rég megérdemelt kitüntetésben részesíteni.

Kornis Gyula t. t.
Prohászka Lajos l. t.
Szemere Samu l. t.

A IV. OSZTÁLYBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak **dr. KÖRNYEY ISTVÁN**, pécsi egyet. ny. r. tanárnak a IV. osztályba *levelező* tagként való megválasztását ajánljuk.

Dr. Környey István orvosi diplomáját a budapesti egyetemen szerezte. Mint orvostanhallgató 1919—1923-ig az I. sz. Anatómiai Intézetben dolgozik, először demonstrátori, később gyakornoki minőségben Lenhossék professzor mellett, 1923—29-ig Schaffer professzor mellett gyakornok, majd tanársegéd, később az Agypatológiai Intézetet vezeti; 1927-ben V. 15—VII. 28-ig a bécsi II. sz. Anatómiai Intézetben Hochstetter professzor mellett működik és itt szövettani és embryologiai tanulmányokat végez, 1929. I. 10—1934. IV. 30-ig Magdeburgban, majd Hamburgban Pette professzor asszisztense, akivel közösen és részben önállóan is számos hisztopatológiai experimentális tanulmányt publikál. 1934. IX. 1—XII. 14-ig az oslói Anatómiai Intézetben neurológusok és pszichiáterek számára praktikus-

teoretikus agypatológiai tanfolyamot tart és az ottani agykutató intézetet berendezi. Hazatérése után a szegedi elme-idegklinika adjunktusa. 1936. I. 17-én „Az idegrendszer kórtana és kórszövevénytan” c. tárgykörből magántanári képesítést nyer. 1937. IV. 1—1938. VI. 30-ig Ann Arbor-ban (University of Michigan) mint Rockefeller fellow az agysebészeti osztályon dolgozik. Hazatérése után, 1941. I. 20-án klinikai főorvossá nevezik ki, később elnyeri a rendkívüli tanári címet. 1940—45-ig a kolozsvári egyetem Miskoleczy prof. igazgatása alatt állott ideg- és elmekórtani klinikáján volt főorvos s a klinika agysebészeti osztályának vezetője. 1945—47-ig a román kormány a kolozsvári Bolyai-egyetemre az agysebészet nyilv. r. tanárává szerződtette s 1947 óta a pécsi egyetemen az ideg-elmekórtan nyilv. r. tanára.

Tudományos munkássága az ideg- és elmekórtan széles területére terjed ki, elsősorban az idegrendszer kórszövevénytanára. Gyakran idézi azonban a szakirodalom egyes idegpályákra vonatkozó adatait is. Idegkórszövevénytanai munkáinak egyrésze az ú. n. értékenyzőn alapuló betegségekkel foglalkozik. Különösen ismertek az idegrendszer nem specifikus, gennyedésekkel nem járó betegségeire vonatkozó vizsgálatait, amelyek a kísérlet, kórszövevénytanai vizsgálat és klinikai megfigyelés eszközeivel tisztáztak számos kérdést: így a poliomyelitis-es folyamat kialakulásának részleteit és az összefüggéseket a kórszövevénytan és klinikai történés között, ennek a betegségnek kezdeti stádiumában. Ezeket a betegségeket többször összefoglalóan is tárgyalja, így Bunke-Foerster-féle „Handbuch der Neurologie”-ben a myelitist és az „Ergebnisse der allgemeine Pathologie u. pathologischen Anatomie”-ben az egész betegségesoport kórszövevénytanát. Egyike az első szerzőknek, aki az idegrendszer érederetű betegségeinek encephalographiás képeiről közölt adatokat.

Megemlítendőnek tartjuk, hogy ezen kitűnő neurológiai munkássága mellett évek óta nagy eredménnyel műveli az agysebészetet is és Kolozsvárt hazánk első agysebészeti osztályát rendezte be.

Az erdélyi magyar egyetem szervezése és működése körül nagy érdemeket szerzett.

Haynal Imre r. t.
Baló József l. t.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TAGAJÁNLÁSOK

1947-BEN

KÉZIRATUL

BUDAPEST

1 9 4 7

B110035

Felelős kiadó: Dr. Voinovich Géza.

Sylvester Rt., B.-pest, XIV., Hermina-út 51. Felelős kiadó: Schlitt H.

AZ I. OSZTÁLY (B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Az I. osztály széptudományi alosztályába *rendes* tagnak ajánlom **MARAI SÁNDOR** I. tagot.

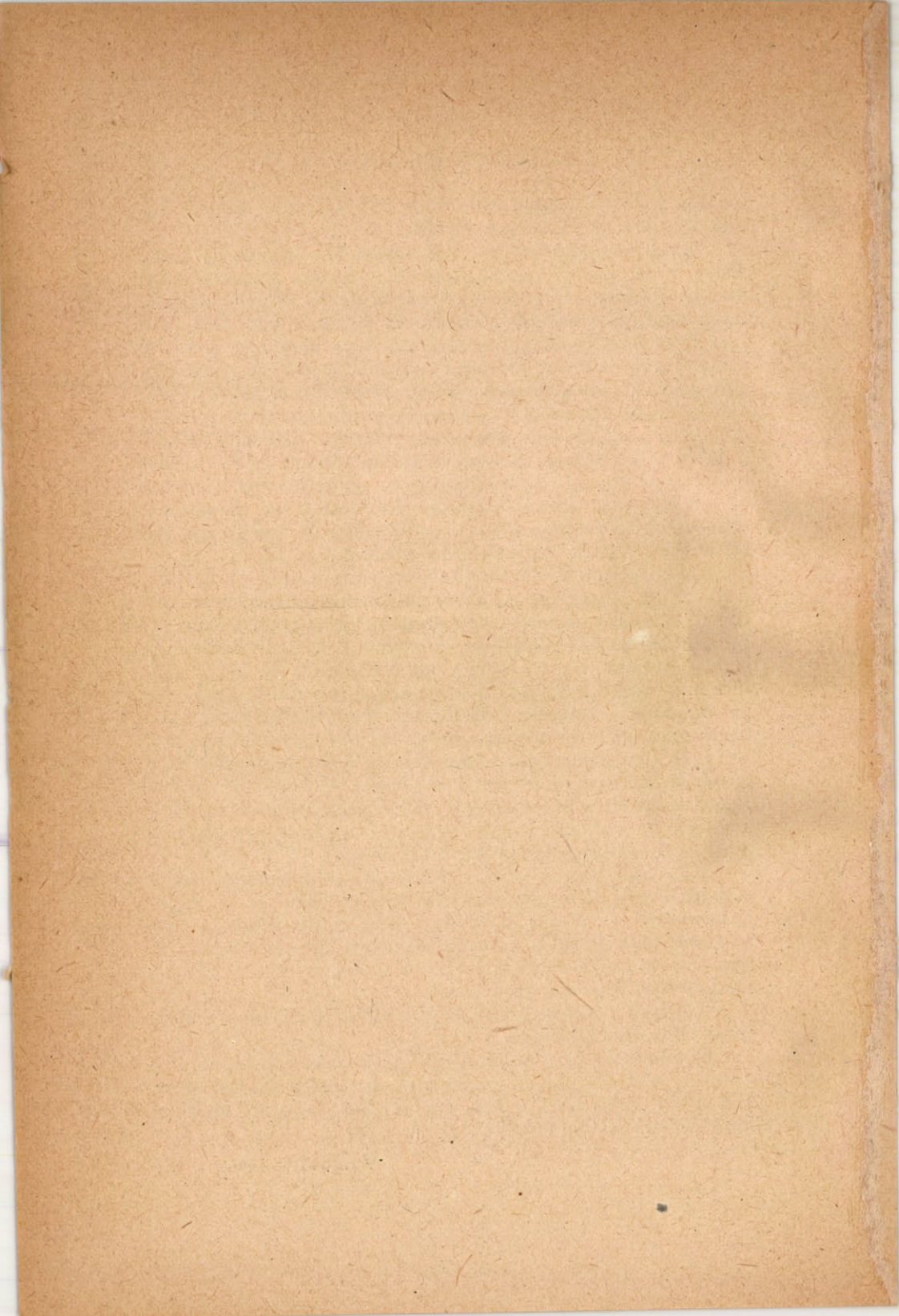
Levelező taggá történt választása óta számos új műve jelent meg; ezekben íróművészete nemcsak teljes erőben, hanem folyvást emelkedőben mutatkozik. Mélyre száll a lélek megfigyelésében; *A nővér c.* regénye egy nagy betegség csodálatosan pontos leírása, hogy az olvasó is szinte átéli; halványan két történet szövődik közbe. A belső rajzot mesteri jelenítő erő élteti *A sirály c.* regényében, szinte a jelenvalóság benyomásáig. *A gyertyák csonkig égnek c.* regényében írójának minden erénye egyesül: a mély lelki rajz a fő alakokban, sokoldalú kör- és környezetfestés, nagy változatosság az egymást érő jelenetek és emlékképek során, drámai fordulatok az események fejlődésében, az előadás színes gazdagsága. E mű betelő fél-századunk egyik legkitűnőbb alkotása a regény terén. *A kassai polgárok* történelemtragédiájának a polgárság a hőse: egy egész város; a *Varázs* kétrétű darab: a szavak alatt mélyebb értelem hullámzik. Költeményeiben új hangot és formát alakít ki, a gondolatra szabva. Bennök szinte minden szó új érzést, új gondolatot, új képet kelt, mindent csak megérint, mintha egy nagy művész egy ujjal érintené a zongora billentyűit. Tanulmánykötetete nagy távlatokat nyit az olvasó előtt; az *Ihlet és nemzedék c.* fejtegetés termékenyítő gondolat az irodalomtörténetben. *Naplója* nem a háborús események krónikája; annak tükre, mint élt a háború alatt egy magányos, gazdag lélek, aki író, gondolkodó, emberi és európai, s a repülőgépek alatt is folytatta a maga szellemi életét.

Márai sajátos egyéni nyelvet és előadásmódot alakított ki; könnyed, finom, elegáns, önként simul az író röpke hangulatai- s villanó gondolataihoz, mint tükör a napsugarat, megvillantja az ártatlan arcú iróniát s a gúnyos mosolyt, könnyen elbírja a súlyos mondanivalót s különös módon körülhálózza az olvasót.

Alakjait belülről alakítja, a belső élet egy-egy reflexe teszi őket szemléletessé.

Gondolkodó és gondolatkelető író. Ebben is egyéni és eredeti; eseményekkel, nézetekkel, az egész étellel szemben külön értékmérője van, mely újszerűségével megkap, komolyságával elgondolkoztat és meghat.

Voinovich Géza t. tag.

AZ I. OSZTALY (A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Dr. SZEMERÉNYI OSZWALD egyet. m. tanárt, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetemhez beosztott intézeti tanárt az I. osztály A) alosztályába *levelező* tagul ajánljuk.

Szemerényi egész eddigi működését az indoeurópai nyelvészetnek szentelte. Különösen három nagy terület az, amelyen önálló kutatásai mozognak: a latin, a görög és a hetita nyelvészet.

Első munkái még jellegzetesen a kezdő nyelvész érdeklődését tükrözik: *Miscellanea etymologica* (EPHK. 1938.), *Griechisch γαρως* (Wörter und Sachen, 1938.) Már címükkel is kifejezésre juttatják, hogy a szókincs az a terület, ahol egyelőre a kombinatív készség érvényesülést keres. *Az indogermán liquida sonansok a latinban* (1941.) c. felolvasásában már a latin hangtörténet egy nagy fejezetét igyekeznek új és az eddigivel szemben megnyugtató módon megoldáshoz juttatni.

A mindinkább az általános felé forduló gyümölese *Junius* c. (EPHK. 1940) cikke is, amely a szóképzés kérdéseibe vezet.

A 40-es évektől kezdve egy igen fiatal, alig negyedszázados tudomány, a hetitológia kérdései kötik le. Önálló kutatásainak eredményeit nyelvészeti téren *Az indoeurópai gutturálisok a hetitában* és *Beiträge zur hethitischen Grammatik* c. dolgozatai adják, amelyek közül az első bővebb anyag és önálló etymonok révén biztosítja azt az eredményt, hogy az alapnyelvi gutturálisok a hetitában a képzési helyet megőrizték és visszautasítja és megeáfolja az északi iskolának azon felfogását, hogy bizonyos fajta palatizálás következett volna be, a másik pedig egyrészt az adverbiumok egy csoportjának képzését és származását tárja fel, másrészt bizonyos jelenségek pontos elemzésével újabb

hangtörténeti eredményekhez jut. A hetita filológiában való gondos elmélyedést tanúsítja *Der Vertrag Istarmu-wa's* c. cikke, amely egy ékiratos szöveg első publikációja, fordítással és magyarázatokkal.

A szótani kérdések iránti érdeklődést és a latin nyelv-történet problematikájának uralkodó szerepét bizonyítja *A latin névmási ragozás történetéhez* c. dolgozat, amelynek értékét az is jelzi, hogy a vezető szaktudományi folyóirat, a „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung közlésre érdemesnek találta. Egy további nagy cikkét: *Ein lateinischer Lautwandel*-t az említett német folyóirat ugyan-csak elfogadta közlésre. E cikke is ugyanazon eredményeket mutatja, mint az eddigiek: a logikus felépítést, a részletekbe menő pontos ismereteket és ismét mindinkább ki-ütköző gondolkodói tulajdonságát, nevezetesen azt, hogy az egyes egyedi problémák mind csak lépcsőfokot jelentenek neki a nagy, az igazi problémák felé. E cikke is, miután egyik fejezetében egy eddig fel nem ismert hangtörvényt bizonyít, egy másikban pedig egy eddig a hangsúlytól függőnek tartott hangtörvényszerűséggel mutatja ki, hogy nem hangtörvényről, hanem egy szűken körülhatárolt és az általa felfedett hangtörvényen alapuló analógias jelenségről van szó, igyekeznek e konkrét eredményt elvivé általánosítani és a hangtörvényekről folyó vita serpenyőjébe bedobni. A tokhár népnév eredetéről c. dolgozata nemcsak a tudós egyéni fejlődése szempontjából értékes, hanem sajátos magyar szempontból is, mert azzal, hogy problémája a szkítakérdéshez juttatta el és felderíthette, hogy a tokhár csak más, bennszülött neve a nagy, szteppet-lakó nomád törzsesopornak, arra az útra lépett, amely sajátosan a Magyar Tudományos Akadémia útja és cél-kitűzése.

Pais Dezső ig. és r. t.

Husztí József r. t.

Gáldi László l. t.

Knieszsa István l. t.

Ligeti Lajos ig. és l. t.

A III. OSZTALYBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak **dr. JORDÁN KÁROLY**-t a III. osztályba *levelező* tagul ajánljuk.

Felsőiskolai tanulmányait Párizsban (Ecole Monge), Zürichben (Eidgenössisches Polytechnicum), Manchesterben (Victoria University), Genfben (Université) végezte; Zürichben vegyész-mérnöki diplomát szerzett, melyet a budapesti Műegyetem honosított; a genfi egyetemen a Docteur des Sciences Physiques diplomát (meghonosítva a Pázmány-egyetemen).

1896—1898-ig egyetemi magántanár a genfi egyetemen.

1906-ban a vallás- és közoktatásügyi miniszter az akkor alakult Földrengési Számoló Intézet vezetésével bízta meg. Ekkor jelent meg Párizsban a földrengési hullámok terjedéséről egy nagyobb értekezése, melyet dr. Kövesligethy Radó egyetemi tanár bemutatott a M. Tud. Akadémiának. 1914-ben lépett ki az intézetből.

A budapesti közgazdasági egyetemen annak megalakulása, 1920 óta mint megbízott előadó működik. Előadásokat tartott valószínűség-számításból, matematikai statisztikából, differencia-számításból és újabban általános matematikából. 1923-ban e tárgyakból magántanári képesítést nyert, további nyilvános rendkívüli tanári címet 1933-ban, végül egyetemi nyilvános rendes tanári címet 1940-ben.

Tagja volt a Biztosító Magánvállalatok Állami Felügyelőbizottságának 1930-ig. A biztosítás-matematikai szakvizsgán (pénzügyminisztérium) jelenleg is vizsgáztató tanár valószínűség-számításból és matematikai statisztikából.

1927-ben a kereskedelmi miniszter a gazdaságstatisztikai és konjunktúrakutató bizottság tagjává nevezte ki, a bizottság kiadványaiban jelent meg alapvető munkája a gazdasági tényezők irányvonalának meghatározására. Módszerét továbbfejlesztve és tökéletesítve, bemutatta az American Statistical Association 1932. évi közgyűlésén, mely ezért tiszteletbeli tagjává választotta.

1928-ban az Eötvös Loránd-Matematikai és Fizikai Társaság a König Gyula-díjat adományozta neki.

1930-ban a Meteorológiai Társaság levelező tagjául, 1946-ban tiszteletbeli tagjául választotta meg.

Négy könyve jelent meg, melyek közül kettőt dr. Rados Gusztáv műegyetemi professzor a Magyar Tudományos Akadémiának bemutatott. (Statistique Mathématique, Paris 1927. és Calculus of Finite Differences, Budapest 1939); ezenkívül 72 értekezése: franciául, angolul, németül, olaszul vagy magyarul; leginkább valószínűségszámítási, matematikai statisztikai és differencia-számítási tárgykörből; vannak azonban választójogi, meteorológiai, kémiai, filozófiai, földrajzi és egyéb tárgykörbe tartozó dolgozatai is.

Egerváry Jenő ig. és r. t.
Tárczy-Hornoch Antal r. t.

A Magyar Tudományos Akadémiába, a III. osztályba *levelező* tagnak ajánljuk **dr. NOVOBÁTZKY KÁROLY** egyetemi nyilv. r. tanárt.

Dr. Novobátzky Károly legjelentősebb munkásságát az általános relativitáselmélet körében fejtette ki. Több dolgozatában az általánosított Riemann-geometriával olyan teret állított elő, mely az Einstein-féle gravitációs teret és az elektromágneses teret is magában foglalja. Ezenkívül eljárást dolgozott ki a kvantumelektrodinamikában, melynek segítségével a négyes divergencia eltűnését (Lorentz-egyenletek) megkerüli és így az ebből adódó kvantálási nehézségeket is kiküszöböli. Hullámpolitikai tárgykörben fekete ernyőn való fényelhajlással foglalkozott és a Kirchhoff-féle tételt olyannal helyettesítette, mely a polarizációs viszonyokat is megadja. Cikkei legnagyobb részben a Zeitschrift für Physik-ben jelentek meg.

E kiváló és külföldön is elismert munkásság alapján nevezettnek az Akadémia levelező tagjai közé való beválasztását javasoljuk.

Gombás Pál ig. és r. t.
Bay Zoltán ig. és r. t.
Egerváry Jenő ig. és r. t.

A Magyar Tudományos Akadémia III. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. SELÉNYI PÁL** fizikust.

Dr. Selényi Pál legfőbb munkássága a divergens fénynyaláb interferenciájának vizsgálata. Ennek eredményeképpen kimutatta, hogy egy fénycentrumból olyan gömbhullámban terjed a fény, melynek minden része koherens és hogy ez a sugárzás egy, a centrumban levő dipólusnak tulajdonítható. Ennek a vizsgálatának kvantummechanikai jelentősége is van. További munkásságot fejtett ki elektroncsövek működésének vizsgálatával, az alkálifém-fotocellák alkalmazásával; számos, a csőtechnikában használt ellenőrzési eljárást dolgozott ki; méréseket végzett a tehetetlen és gravitáló tömeg arányosságának kimutatására; a katódoszeillográf technikájában számos új eljárást alkalmazott. Cikkei túlnyomórészt az *Annalen der Physik*, *Naturwissenschaften*, *Physica*, *Physical Review*, *Physikalische Zeitschrift*, *Zeitschrift für Physik* és *Zeitschrift für technische Physik* című folyóiratokban jelentek meg.

E széleskörű és kiváló munkásság elismeréséül dr. Selényi Pál fizikus urat az Akadémia levelező tagjai sorába való felvételre ajánljuk.

Gombás Pál ig. és r. t.

Bay Zoltán ig. és r. t.

Egerváry Jenő ig. és r. t.

A III. osztályban betöltetlen tagsági helyre tisztelettel ajánljuk **dr. SZABÓ ZOLTÁN** szegedi egyetemi ny. r. tanárt *levelező* tagnak.

Dr. Szabó Zoltán 1930 óta fejt ki igen érdemes tudományos kutató működést. Számos dolgozata foglalkozik részben analitikai kémiával, majd pedig elektrokémiai problémákkal, így nevezetesen a diffúziós potenciál kérdésével. Ebből kiindulva, általános termodinamikai kutatásokat is végzett; figyelemreméltó az elektrolízis termoelemekre vonatkozó dolgozata. Szoros összefüggésben vannak ezzel az iónaktivitás meghatározására irányuló munkái.

1938-ban állami ösztöndíjjal a nagyhírű M. Bodenstein professzor mellé került, akinek vezetése alatt két évig behatóan foglalkozott gázreakciók kinetikájával. Hazatérése

után ezeket a vizsgálatokat tovább folytatta, előbb mint a szegedi Eötvös Loránd-Kollégium igazgatója és egyetemi magántanár, majd a kolozsvári egyetemen mint ny. rk. tanár.

A folyó évben a szegedi egyetemre nevezték ki az általános és fizikai kémia ny. r. tanárának. Reméljük, hogy munkáját ott még nagyobb sikerrel tudja folytatni.

Gróh Gyula r. t.
Náray-Szabó István l. t.
Erdey-Grúz Tibor l. t.

A IV. OSZTÁLYBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a IV. osztályba *levelező* tagnak **dr. CSIK LAJOS**-t, a kolozsvári Bolyai-egyetem tanárát, az örökléstan kiváló bűvárát.

Külföldi tanulmányúton volt: Baselben, Berlinben, Edinburgban, Londonban.

1927-ben egyetemi hallgatókon végzett vizsgálatok alapján rámutatott, hogy nemesak a teljes B-vitamin hiány, hanem a vitamin-szegény táplálkozás is csökkenti a szervezet munkabírását.

Örökléstanai munkái közül első közleményeiben a *Drosophila melanogaster*nél három újonnan fellelt gén lokalizációjára vonatkozó vizsgálatainak eredményeit írja le. Egy további munkájában eredményeket ért el arra vonatkozólag, milyen lesz a fenotípus, ha a fejlődésnek genotípusilag különböző lehetőségeit nyújtjuk.

További munkái részben emberörökléstaniaiak, részben pedig a génhatás mechanizmusára vonatkozó vizsgálatok. Az emberörökléstaniaiak közül kiemelendő az az eredmény, hogy a genotipikus és környezeti hatások viszonya (aránya) egy-egy jelleg kifejlődésében különböző népeknél (rasszoknál) különböző lehet. Érdekes, hogy ezt a gondolatot fiatalabb német kutatók, akik ezeket a munkákat referálták, lehetetlennek minősítették, de az ezen munkák megjelenése után Verschuertől megjelent Leitfaden der Rassenhygiene c. könyvben szinte szóról-szóra ugyanezt a gon-

dolatot találjuk. Új utakat nyit a Mather K.-val együtt közölt dolgozat, mert ebben nemcsak több emberi anomáliáról állapítják meg, hogy azok nem nemhezköttően öröklődő gének, hanem csak nemi befolyás alatt álló, de az autózómákban öröklődő gének eredményei; hanem a testvér-módszernek egy változtatását is közlik, mellyel eldönthető, hogyha valamely jelleg gyakrabban jelenik meg a férfiakon mint a nőknön, valóban X kromoszómás, nemhez kötött átöröklésről van-e szó, vagy pedig csak nemi befolyás alatt álló átöröklésről.

Más emberörökléstani munkái részben ikerkutatások eredményei, részben pedig a süketnémaság erdélyi elterjedésével, ill. azzal a kérdéssel foglalkoznak, hogy Erdélyben génikus, vagy környezethatás folytán találkozik-e anynyi süketnéma. Közben szép családfát is közöl annak bizonyítására, hogy a recésszív süketnémaság esetében az ú. n. heterogenitas is előfordul.

Népszerűsítő munkái közül egyesek úttörők voltak.

Az előadottak alapján megállapítható, hogy Csik Lajos szaktudományának nemzetközileg is elismert tekintélyű művelője, akinek megválasztásával egy értékes, nagytudású és nagymunkásságú szakbúvár kapcsolódna be Akadémiánk munkájába.

Wolsky Sándor ig. és r. t.

Jávorka Sándor ig. és r. t.

Tóth László l. t.

A IV. osztály egyik megürült *levelező* tagsági helyére tisztelettel ajánljuk **dr. LENGYEL GÉZÁ**-t, az Agrártudományegyetemen a mezőgazdasági növénytan ny. r. tanárát.

Dr. Lengyel Géza ma a mezőgazdasági növénytan elismert legtapasztaltabb, leghivatottabb művelője, immár négy évtizedes gyakorlattal, melyet jórészt a budapesti Vetőmagvizsgáló Intézetben kifejtett hosszú munkásságával szerzett, ahol néhai nagynevű Degen Árpád legbensőbb munkatársa volt. Magvizsgálattal, gyakorlati növénytermesztéssel, főleg lucernával foglalkozó cikkei a Kísérletügyi Közleményekben, a Mezőgazdasági Közönyben, a Vetőmagvizsgáló Állomás közleményeiben jelentek meg. Külföldi kongresszusokon több ízben nagy sikerrel képviselte a magyar növény-kísérletügyet és ma is a stock-

holmi International Dodder Committee elnöke, valamint a zürichi Association Intern. d'Essais des Semences állandó tudományos bizottságának elnöke.

Gyakorlati tudását elsősorban a tudományos növénytan, a geobotanika terén kifejtett munkálkodása alapozta meg. Állandó munkatársa volt néhai Degen Árpádnak a horvát Velebit-hegység flórájának felkutatásában, számos florisztikai cikke jelent meg, pl. Abaúj-Torna, Heves megye növényzetéről, az Alacsony-Tátra flórájának megírására pedig Akadémiánktól kapott megbízást; nagyobb, ezirányú dolgozatának megjelenését csupán a beállott háborús viszonyok akadályozták. Gyakorlati útmutatással szolgál végül a *Méhek és virágok* című, 1943-ban megjelent könyve is.

A Magyar Tudományos Akadémia a ma oly nagy fontosságot nyert magyar mezőgazdaság kísérletügyi és növénytermelési ágában a leghivatottabb szakembert és tanácsadót nyerné dr. Lengyel Géza személyében.

Jávorka Sándor ig. és r. t.
Doby Géza r. t.
Andreánszky Gábor l. t.

Bátorkodom ajánlani a IV. osztályban megüresedett *levelező* tagsági helyek egyikére **dr. PÉTERFFY TIBOR** professzort. Eddigi tudományos munkásságát és pályafutását a következőkben lehet összefoglalni.

1906-ban a kolozsvári egyetemen Apáthy István professzor szövettani tanársegédje lett s a celloidin-paraffin kettős beágyazást dolgozta ki. Első tudományos munkája a rágeszélő állatok placenta-képződéséről szolt s az itt észlelhető órisi sejtek különleges sejtoszlását írta le. 1908-ban a budapesti egyetem I. sz. anatómiai tanszékén Lenhossék Mihály professzor második tanársegédje lett. Itt a húgyhólyag izomzatáról jelent meg egy makroszkopikus és mikroszkopikus anatómiai monográfiája. A lép trabeculáiban található síma izomrostokról és az amnion síma izomzatáról is közölt vizsgálatokat. 1912-ben mint állami ösztöndíjas Heidenhain Márton és Hertvig Oszkár német szövettani professzoroknál dolgozott. E tanulmányútról visszatérve, jelent meg közleménye az izom és az in-rostok összefüggéséről, melyben megcáfolta Schultze H.-nak azt az állítását, hogy az izomfibrillumok közvetlenül infibril-

lumokba folytatódnak. Következő munkája a vékonybelek hámsejtjeinek szerkezetéről szól, az emésztés és felszívódás különböző fázisaiban. Itt mutatta ki, hogy a mitochondriumoknak milyen lényeges szerepe van a reforióban. 1920-ban a prágai német egyetem anatómiai tanszékén Grosser Julius professzornál a diaphragma urogenitale izomzatáról jelent meg egy közleménye. 1921-ben a jeni kísérleti biológiai intézetbe került és itt az átörökléstanról közölt általános ismertetést, továbbá a nemek átörökléséről (Vererbung des Sexualität) egy másik közleményt. Ebben az évben a jeni Zeiss-cég megbízásából készítette el a mikromanipulátort, melynek segítségével a legerősebb nagyítások mellett is a mikroszkopikus tárgyakon, sejteken stb. úgy lehet kísérletezni mint a kísérleti állatokon. E készülék használatához szükséges eszközök és mellékapparátusok, valamint az egész sejtoperációs technika (az ú. n. mikurgia) leírása több folyóiratban, továbbá Abderhalden: *Methodik der Biologie* és Kolle-Wassermann: *Handbuch der Bakteriologie* köteteiben jelent meg. Az ultramikroszkopikus vizsgálatok, főleg a baktériumokon végzett kísérletek számára különleges kondenzorokat készített. Ezekről a *Zeitschrift für Mikroskopie*-ben közölt használati utasítást. Wámoscher Lászlóval és Braun Hugó sztambuli professzossal közölt több dolgozatot. Szövettenyészetek élő sejtjein a mechanikus sérülések különböző kémiai ingerek hatását is több közleményben leírta, így a kitenyésztett embrionális szívizomrostokon, a vérsejteken és az idegsejteken. Több közleménye jelent meg az élő idegrostokon és idegsejteken villanyáram ingerlésére fellépő mikroszkopikus változásokról. Egy további kísérlet-sorozatban a sejtekben és szövetekben mikroelektrodokkal mérhető villamos feszültségeket (potencial differenciákkal) határozta meg. Egy közleménysorozata Buchtal Fr. és Knappeis H. munkatársaikkal a harántesíktolt izomrostok potentia differenciáit tanulmányozta nyugalmi összehúzó- és elernyedési fázisaikban. E tudományos vizsgálatokon kívül három magyar és két török szövettani tankönyve jelent meg, továbbá a *Methodik der Wissenschaftlichen Biologie* c. kétkötetes könyve (számos munkatárs közreműködésével). A Springer Ferdinand-cégnél megszervezte és tizenkét évig szerkesztette a *Berichte der Wissenschaftlichen Biologie* c. folyóiratot. A *Handbuch der Pathographie*-ban a *Mikrophotographie* c. kötetet írta. Eddig 75 tudományos közleménye jelent meg.

Szent-Györgyi Albert ig. és t. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia IV. osztályába *levelező* tagnak **b. SOÓ REZSŐ**-t, a debreceni egyetemen a növénytan ny. r. tanárát.

Soó Rezső eddig befutott életpályája és tudományos működése tekintetében utalunk a M. Tud. Akadémiának 1942-ben kiadott tagajánló füzetében (84. old.), valamint az akadémiai nagyjutalom odaitélése tárgyában kiküldött bizottság 1944-ben kiadott jelentésében (7. old.) mondatokra.

Azóta is több munkája jelent meg, így *A Székelyföld flórájának elmunkálatai* és *Pótlék a Székelyföld flórájához*, a Mezőség és a Mészés-hegység flórájára és vegetációjára vonatkozó dolgozatai, a Magyar Természettudományi Társulat kiadásában megjelent szép, önálló munkája, a *Magyarország növényföldrajza*.

Soó Rezső ma kétségkívül Közép-Európa egyik legtermékenyebb és legismertebb nevű növénybiológusa. Geobotanikai munkásságát — mely közel 1000 kisebb-nagyobb dolgozatra, tanulmányra, és önálló munkára terjed ki — Magyarország vegetációjának korszerű synökológiai és szociológiai feldolgozása, valamint a magyar természetes tájegységek szintetikus feldolgozása terén hézagpótlónak kell mondanunk, olyannyira, hogy az ő páratlan termékenységének és munkabírásának, céltudatos, összefoglaló jellegű kutató tevékenységének köszönhető elsősorban, hogy ma a magyar flórát és a magyar vegetációt a külföld teljesen korszerű megvilágításban ismeri.

További tevékenységétől a magyar biológia még bizvást sokat várhat, és ezért Soó Rezső tanárnak Akadémiánk tagjai közé való ajánlását mindenképen indokoltnak tartjuk.

Dudich Endre r. t.
Andreánszky Gábor l. t.

Jávorka Sándor ig. és r. t.
Wolsky Sándor ig. és r. t.

